

PESTOVANIE VYBRANÝCH ALTERNATÍVNYCH PLODÍN EKOLOGICKY

Zuzana Lehocká – Marta Klimeková

Alternatívne, netradičné alebo maloobjemové plodiny predstavujú širokú škálu poľnohospodárskych rastlín. Ich spoločným znakom je, že ich pestovanie v súčasnosti nie je bežné. Označenie alternatívne plodiny znamená alternatívu ku pestovaným rastlinám, čo vystihuje len relatívne pomenovanie.

Veľa druhov netradičných plodín je však u konzumentov nedostatočne známych, i keď tieto predstavujú nové možnosti uplatnenia sa na trhu. Ich tržné uplatnenie je možné po rozšírení propagácie a reklamy u pestovateľov a následne u spotrebiteľov.

Na jar roku 2002 bol na výskumnej báze VÚRV Piešťany založený demonštračný pokus kde boli okrem iných vysiate i nasledovné alternatívne plodiny: proso siate /*Panicum miliaceum*/ a proso talianske /*Setaria italica*/, hrach siaty /*Pisum sativum*/, pohánka /*Fagopyrum esculentum*/, mrlík čílsky - quinoa /*Chenopodium quinoa*/.

Cieľom demonštračného pokusu je predstaviť praxi pestovanie niektorých alternatívnych plodín ekologickým spôsobom v súlade so Zákonom NR SR 224/1998 o ekologickom poľnohospodárstve a výrobe biopotravín a s ním súvisiacich predpisov.

Demonštračný pokus sa nachádza v Borovciach pri Piešťanoch.

Územie má kontinentálny charakter podnebia s dlhodobým ročným priemerom zrážok 593 mm, z toho za vegetáciu 358 mm. Dlhodobý priemer ročnej teploty je 9,2 °C, za vegetáciu 15,5 °C. Nadmorská výška je 167 m. Oblasť je zaradená do kukurično – jačmenného výrobného typu. Pôda je degradovaná černozem, pH 5,5 – 7,2, obsah prístupného K dobrý, P stredný, Mg vysoký (Mehlich II), obsah humusu 1,8 – 2,0 %.

Proso siate /Panicum miliaceum/

Proso (pšeno) bolo hlavným pokrmom našich predkov, dnes málo pestovaná obilnina. Vhodná na pestovanie do kukuričnej a repárskej výrobnjej oblasti, ale i do zemiakárskej oblasti. Potravinárske využitie sa odvíja od jeho nutričného a dietetického zloženia - rozširuje sortiment diétnych potravín, pretože nevyvoláva u konzumentov s celiakiou alergiu.

Nároky na stanovište: je nenáročný na pôdu, vlahu a je náročný na teplo. Vhodný je do kukuričnej a repárskej výrobnjej oblasti. Nepestuje sa na zaburinených pôdach.

Predplodina: vhodný sú obilniny, možno ho pestovať po ozimnej medziplodine ako hlavnú plodinu alebo po skorých zemiakoch.

Obrábanie pôdy: príprava pôdy ako pre jarne obilniny.

Termín sejby: klíči pri teplote pôdy nad 7°C (ako kukurica), sejeme ho koncom apríla, začiatkom mája.

Hĺbka sejby: 20-30 mm.

Šírka medziradkov: 125 mm (200-450 mm).

Výsevok: 3-4 MKS.ha⁻¹, (18-25 kg.ha⁻¹).

Regulácia burín: do vzídenia je možné brániť ľahkými bránami, po vzídení môžeme brániť až od štádia 3 – 4 listov, v neskoršom období dobre potláča buriny.

Zber: ak sú zrelé semená v hornej tretine metliny a sú už vyfarbené, oneskorený zber zapríčiňuje vypadávanie a zberové straty najkvalitnejšieho zrna.

Úrody: 1 – 2 t.ha⁻¹.

Proso talianske /Setaria italica./

Je obilnina príbuzná prosu, v ázijských krajinách patrí k posvätným plodinám, v našich podmienkach sa používalo obdobne ako proso na prípravu kaší.

Nároky na stanovište: je nenáročný na pôdu, vlahu a je náročný na teplo. Vhodný je do kukuričnej a repárskej výrobnjej oblasti. Nezaradujeme ho na zaburinené pozemky.

Predplodina: vhodné sú okopaniny alebo strukoviny.

Obrábanie pôdy: príprava pôdy ako pre jarné obilniny.

Termín sejby: sejeme ho koncom apríla až začiatkom mája.

Hĺbka sejby: 20-30 mm.

Šírka medziriadkov: 300-400 mm.

Výsevok: 0,8 MKS.

Regulácia burín: plečkovaním, podľa potreby najskôr plytšie, neskôr i hlbšie.

Zber: v dobe plnej zrelosti, pretože nevypadáva z metliny.

Úrody: 2 – 3 t.ha⁻¹.

Pohánka /Fagopyrum esculentum/

Kedysi pestovaná plodina dnes opäť zažíva renesanciu vďaka poznatkom o zdravej výžive. Prínosom tejto plodiny je i skutočnosť, že patrí medzi medonosné rastliny.

Je zdrojom prírodného rutínu, podporuje imunitný systém človeka, reguluje obsah cholesterolu v krvi, je vhodná pre diabetikov a pacientov s celiakiou.

Sortiment potravinárskych výrobkov z pohánky je široký: múka, pohánkové vločky, krupica, pohánkovo - špaldové cestoviny.

Nároky na stanovište: pôdy ľahké až stredne ťažké, neutužené. pH 5,6 – 6,8 s dostatkom vlahy. Je teplomilná plodina.

Predplodina: obilniny, po skorých odrodách zemiakov ako druhá plodina, má fyto sanitárny účinok.

Obrábanie pôdy: príprava pôdy ako pri obilninách.

Termín sejby: je citlivá na jarné mrazíky, optimálna teplota pre klíčenie je 15 – 22 °C, pri neskorších termínoch sejby je zvýšené riziko nedostatku vlahy.

Hĺbka sejby: 30 – 50 mm.

Šírka medziriadkov: najčastejšie 125 – 150 mm, možno ju siať i do širších riadkov 300 – 450 mm – v takom prípade treba rátať s plečkovaním. Platí pravidlo, že čím ju vysievame neskôr a čím je vyššia zaburinenosť, tým užšie volíme riadky.

Výsevok: 1,5-2 MKS.ha⁻¹, (40 – 80 kg.ha⁻¹, čo je asi o 10 – 15 % viac ako pri konvenčnom pestovaní).

Biologická ochrana: morenie biomoridlami.

Regulácia burín: dobre potláča buriny, možnosť bránenia prútoými bránami vo fáze od 3 – 5 listu, krehké rastliny sa však ľahko poškodzujú.

Prísun včelstiev: pohánka patrí k významným medonosným rastlinám a dostatok opeľovačov zvyšuje úrodu o 30 – 40 %.

Zber: dozrieva veľmi nerovnomerne. Najlepšie je zberať v období, keď na rastlinách zhnednú 2/3 nažiek. Zber nie príliš vyschnutých porastov je možné uskutočniť kombajnom pri 500 – 600 otáčkach bubna za minútu.

Úrody: 1 - 2 t.ha⁻¹, po vylátení kombajnom nažky treba prečistiť a vysušiť (60 – 65 °C) na uskladňovaciu vlhkosť pod 14 %.

Hrach siaty /Pisum sativum/

Strukoviny sú veľmi staré kultúrne plodiny. Našou najdôležitejšou strukovinou je hrach. Do nášho demonštračného pokusu sme pôvodne plánovali zaradiť hrach kapucín. Z dôvodu nezabezpečenia osiva sme zaradili pestovanie hrachu - odrodu SVIT pre jeho ďalej uvádzané vlastnosti.

Poskytuje mnohostranné využitie. Semená hrachu obsahujú 20 –26 % bielkovín, veľa minerálnych látok a vitamínov a sú preto vysokocenené v racionálnej výžive ľudí.

Odroda Svit je poloskorá, žltosemenná odroda semleafless typu s dobrou odolnosťou voči poliehaniu pred zberom a dobrým zdravotným stavom, najmä odolnosťou voči fuzariózam a múčnatke. Hlavne tieto vlastnosti ho predurčujú na pestovanie v ekologickom systéme. Farebne vyrovnané semeno je stredne veľké so stredným obsahom dusíkatých látok a dobrými technologickými vlastnosťami.

Nároky na stanovište: stredne ťažké pôdy, neutrálne až slabo kyslé pH, neznáša sucho a nedostatočné prevzdušnenie pôdy, nevhodné sú tiež pôdy kamenisté a zasolené.

Predplodina: medzi dvoma obilninami, v osevnom postupe sa zaraďuje po 4 – 5 rokoch.

Obrábanie pôdy: vysoké nároky na agrotechniku. Základná a predsejbová príprava pôdy musí zabezpečiť podmienky pre optimálny rast a vývoj hrachu.

Termín sejby: čo najskôr podľa priebehu poveternostných podmienok.

Hĺbka sejby: 40 – 60 mm.

Šírka medziriadkov: 125 mm.

Výsevok: 1,2 MKS, pre ekologické pestovanie sa doporučujú odrody semleafless typu s dobrou odolnosťou voči poliehaniu a dobrým zdravotným stavom a konkurenciou voči burinám.

Biologická ochrana: morenie biomoridlami.

Regulácia burín: bránenie na slepo pred vzchádzaním hrachu, druhé bránenie pri výške rastlín 50 mm prúťovými bránami.

Zber: v plnej zrelosti, pri vlhkosti zrna pod 17 %.

Úrody: najčastejšie 2 – 3 t.ha⁻¹, v jednotlivých rokoch však varujú.

Mrlík čilsky /Chenopodium quinoa/

Starodávny rastlinný druh pestovaný Inkmi v oblasti Južnej Ameriky na sever až po Mexiko. Prvé pokusy s jeho pestovaním v Európe boli robené v roku 1982 v Anglicku, dnes sa skúša jeho pestovanie v Holandsku, Dánsku, Fínsku hlavne z dôvodu rozšírenia sortimentu zdravej výživy.

Nutričná hodnota skutočne netradičnej plodiny quinoj je vysoká, nakoľko obsahuje vyšší obsah bielkovín s priaznivou skladbou aminokyselín, obsahuje vysoké množstvo vitamínov, minerálov.

Nároky na stanovište: rastie i na veľmi neúrodných pôdach, vhodné sú piesočnaté a hlinitopiesočnaté pôdy.

Termín sejby: seje sa koncom apríla, keď teplota pôdy je 5-7°C.

Hĺbka sejby: 10-20 mm.

Šírka medziriadkov: 125 mm, resp.250 mm.

Výsevok: 0,1 MKS.

Prihnojovanie: nevyžaduje.

Regulácia burín: pri širších medziriadkoch regulujeme buriny plečkou.

Zber: priamy zber.

Úrody: 1-1,5 t.ha⁻¹

Výhody pestovania alternatívnych plodín spočívajú v zabezpečení rozmanitosti osevného postupu, v možnostiach stáleho odbytu, v rozložení pestovateľského rizika na viac plodín.

Nakoľko predstavujú určitú možnosť uplatnenia sa na trhu, mala by im byť venovaná väčšia pozornosť.

Použitá literatúra je k dispozícii u autoriek príspevku.

Kontaktná adresa:

Ing. Zuzana Lehocká – Ing. Marta Klimeková
Výskumný ústav rastlinnej výroby, Bratislavská cesta 122, 921 68 Piešťany
tel.: 00421 033/7722311-12
fax: 00421 033/7622531
e – mail: lehocka@vurv.sk
